

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	MED315, Mülki müdafiə və ilkin tibbi biliklərin əsasları, 6 AKTS
	Departament	Həyat elmləri
	Proqram	Bakalavr
	Tədris semestri	2025/2026-cı tədris ilinin yaz semestri
	Fənni tədris edən müəllimlər	Aslan Rzayev və Şəhanə İbrahimova
	E-poçt ünvanları	aslan.rzayev@khazar.org sehane.ibrahimova@khazar.org
	Telefon nömrələri	
	Dərs otağı, dərs cədvəli	Məhsəti küç., 14 (Neftçilər kampusu), <u>201N</u> sayılı otaq,
	Məsləhət saati	Məsləhət saatinin vaxtı tələbələrlə razılaşdırılacaq
Prerekvizitlər	Yoxdur	
Tədris dili	Azərbaycan dili	
Fənnin növü	Məcburi	
Dərslilər və əlavə ədəbiyyat	<p>Əsas dərslilər:</p> <ol style="list-style-type: none"> Şadlinski V.B., Hüseynova G.A. İnsan anatomiyası. Dərslilər. Bakı, “Müəllim” nəşriyyatı, 2009, 240 s. Əliyev S.C. Tibbi biliklərin əsasları. Dərslilər. Bakı, 2004 Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik (Defensiologiya) (Ali məktəblər üçün dərslilər). Bakı, 2012, 368 s. Musayev A.H. Mülki müdafiə tibbi xidmətinin təşkili. Dərslilər. Bakı, “Təbib” nəşriyyatı, 2011, 165 s. Feyzullayeva T.Ə., Ələkbərova S.Ə., Məmmədova F.Ə. Mülki müdafiə və tibbi biliklərin əsasları. Dərslilər. Bakı, 2006. Əzizov A. Əməyin mühafizəsi. Bakı, 2008. <p>Əlavə vəsaitlər:</p> <ol style="list-style-type: none"> Vəliyev Ş.Q. İnsan anatomiyası və fiziologiyası. Dərslilər. Bakı, 2001. Məmmədov A.M., Sudakov K.V. Normal fiziologiya. Dərslilər. Bakı, “Təbib” nəşriyyatı, 2011. Həsənov Ə.B. Patoloji anatomiya. Dərslilər. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2003, 780 s. Məmmədov Y.C., Təqdisi C.H., İslamzadə F.İ. Patoloji fiziologiya. Dərslilər. Bakı, “Maarif” nəşriyyatı, 1989, 752 s. Məmmədov Həsənov R.M. Daxili xəstəliklər. Dərslilər. Bakı, Qismət, 2008, 464 s. Cəfərov Ç. Ümumi cərrahlıq. Dərslilər. Bakı, 2006, 552 s. İsayev C.P. İnfeksiyon xəstəliklər. Dərslilər. Bakı, Təhsil, 2009, 443 s. Əzizov V.Ə., Axunbəyli A.Ə., Alimetov S.N. Təbabətdə böhranlı hallar və təxirəsalınmaz tibbi yardım. Dərs vəsaiti. Bakı, “Təbib” nəşriyyatı, 1995, 112 s. Tibb bacısının məlumat kitabı / N.R.Paleyevin redaktəsi ilə (Tərcümə edən: Ə.Q.Cəfərov). Bakı, 2008, 528 s. Ocaqov H.O., Danyalov Ş.D. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin nəzəri 	

	<p>əsasları. Dərs vəsaiti. Bakı, 2008, 140 s.</p> <p>11. Орлов А.Т. Охрана труда в строительстве. Учебник. М., 1987.</p> <p>12. Сахно И.И., Сахно В.И. Медицина катастроф (организационные вопросы). М., 2001, 560 с.</p> <p>13. Руководство для врачей скорой помощи. Под редакцией В.А.Михайловича. 2-е изд. Л.: Медицина, 1989, 544 с.</p> <p>13. Михайлов Л.А. Безопасность жизнедеятельности. 2-е издание. Учебник. М., 2008.</p> <p>14. Təbii fəlakətlər riskinin azaldılması üzrə müəllimlər üçün metodik vəsait / DIPECHO layihəsi.</p>		
Tədris metodları	Mühazirə		X
	Qrup müzakirəsi		X
	Seminar		X
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Davamiyyət	Semestrin sonunda	5
	Fəallıq	Hər dərs	5
	Yoxlama işi (Quiz)	Semestr ərzində 2 dəfə	10
	Prezentasiya	Semestr ərzində	10
	Araıq imtahanı	Cədvəl üzrə	30
	Final imtahanı	Cədvəl üzrə	40
	Yekun		100
Kursun təsviri	<p>Bu kurs insanın həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (tibbi biliklərin əsasları, əmək mühafizəsi və mülki müdafiə) məsələlərini əhatə edir.</p> <p>Tibbi biliklərin əsasları bəhsi həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin tibbi əsasları, insan orqanizminin normal anatomiyası və fiziologiyası haqqında, fəvqəladə hallarda zəhərlənmələr və xəstələnmələr zamanı ilk yardım və xəstələrə qulluq, xəstəlik haqqında anlayış, müxtəlif sistemlərin xəstəliklərinin təsviri, həkiməqədər yardım və profilaktikasısı, qəzalar və fəlakətlər zamanı tibbi yardım barəsindəki biliklərə həsr olunmuşdur.</p> <p>Əmək mühafizəsi bəhsi özündə istehsalatda həyat fəaliyyətinin ümumi məsələlərini, insan- yaşayış və iş mühiti sistemində neqativ amilləri, təhlükəsizlik texnikasını, yanğın və partlayış hadisələrində həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyini əks etdirir.</p> <p>Mülki müdafiə bəhsi fəvqəladə hallar və onların xarakteristikası, fəvqəladə hallarda yaranmış şəraitin qiymətləndirilməsi və əhalinin mühafizəsi, obyektlərin işinin dayanıqlığı, rabitə, xəbərdarlığın təşkili və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmini, fəvqəladə hadisələrdən mühafizə sahəsində əhalinin hazırlanması haqqındakı məlumatları cəmləşdirir.</p>		
Kursun məqsədi	<p>Tələbələrə insan orqanizminin anatomo-fizioloji xüsusiyyətləri və xəstəlikləri haqqında biliklərin öyrədilməsi, əmək təhlükəsizliyi məsələləri, mülki-müdafiə tədbirləri, fəvqəladə hallarda tibbi fəaliyyətin prinsipləri, ilk tibbi yardım və onun təşkili haqqında məlumatların çatdırılmasıdır.</p>		

<p>Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri</p>	<p>Kursun sonunda tələbələr nəyi biləcəklər:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan orqanizminin inkişaf qanunauyğunluqlarını 2. Sağlamlıq və xəstəlik haqqında ümumi məlumatları 3. Tipik patoloji proseslərin bəzi formalarının (hüceyrə zədələnməsi, mikrosirkulyasiya və periferik qan dövranının pozulması, iltihab və qızdırma) baş vermə səbəblərini və gedişini 4. İnsan orqanizminin ayrı-ayrı sistemlərinin anatomik-fizioloji xüsusiyyətlərini və bu sistemlərdə rast gəlinən xəstəlikləri, ilk yardımın göstərilməsini 5. İstehsalat sahələrində həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təminini və insanlar üçün təhlükə törədən amilləri 6. İstehsalat sahələrində bədbəxt hadisələrin araşdırılmasını 7. Fövqəladə hallar və onların baş vermə səbəblərini 8. Fövqəladə hadisələrin xəbərdar edilməsinin növləri və vasitələrini, fövqəladə hallarda davranış qaydalarının əhaliyə çatdırılması üsulları və yollarını 9. Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsinin prinsipləri və üsullarını, zədələnməmiş insanlara ilk tibbi yardımın göstərilməsini
<p>Qaydalar (tədris siyasəti və davranış)</p>	<p><u>Dərsin təşkili</u></p> <p>Fənnə aid ümumi xarakterli məlumatlar dərs zamanı tələbələrə çatdırılacaqdır. Təcrübə məşğələləri zamanı müvafiq əyani vasitələrdən də istifadə etməklə yeni mövzu daha ətraflı müzakirə ediləcək və tələbələrə praktik vərdişlər öyrədiləcəkdir. Hər bir təcrübə məşğələ dərsində tələbələrə əvvəlki mövzuya aid suallar veriləcək və semestrin sonunda nəticəyə əsasən tələbələrin fəallığı qiymətləndiriləcəkdir. Aralıq və final imtahanları öncəsi tələbələrin mənimsəmə səviyyələri quizlər vasitəsilə yoxlanılacaqdır. Semestrin əvvəlində tələbələrə fənnin müxtəlif bölmələrinə aid prezentasiya mövzuları tapşırılacaqdır. Tələbələr hər bir dərs ərzində müvafiq mövzular üzrə hazırladıqları prezentasiyanı təqdim etməlidirlər.</p> <p><u>Ümumi qaydalar</u></p> <p>Davamiyyət Tələbələrin bütün dərslərdə iştirakı vacibdir. Tələbələr müəyyən səbəblərdən dərslərin buraxılması (xəstəlik, ailə vəziyyəti və s.) haqqında məlumatı fakültə dekanlığına təqdim etməlidirlər. 25%-dən artıq dərs buraxan tələbələr imtahana buraxılmır.</p> <p>Gecikmə Dərsə 10 dəqiqədən artıq gecikən tələbəyə qayıb yazılır və tələbə dərs saatında iştirak edə bilər</p> <p>Yoxlama işi (Quiz) Müəllimə və dekanlığa qabaqcadan məlumat verilən səbəblərdən yoxlama işində iştirak etməyən tələbə yoxlama işini növbəti həftədə yaza bilər.</p> <p>İmtahanlar Tələbənin imtahanda iştirakı və ya imtahanın buraxılması ilə bağlı bütün məsələlər fakültə rəhbərliyi tərəfindən həll olunur. İmtahanda iştirak etməmə yalnız dekanlığın icazəsi ilə mümkündür. İctimai fəaliyyətlə əlaqədar imtahanlardan yayınma hallarına yol verilmir . İmtahanlar kumulyativ xarakterli olmalıdır. Aralıq</p>

	<p>və final imtahanların mövzuları tələbələrə imtahandan öncə verilir. Son imtahanda sualların əksəriyyəti aralıq imtahandan sonra keçirilmiş materialların əsasında tərtib olunur.</p> <p>Tələbənin kursu başa vurmaı 60% və daha artıq bal toplamış tələbə kursu bitirmiş hesab olunur. Əks halda tələbə bu kursu yenidən keçməlidir.</p> <p>İmtahan qaydalarının pozuntuları İmtahanlarda mövcud qaydaların pozulması (köçürmə cəhdləri, köçürmələr, imtahanın gedişini pozmaq və digər qanunsuz hərəkətlər) hallarında tələbənin imtahan işi ləğv olunur.</p> <p>Dərslərdə davranış Tələbə dərslər zamanı müvafiq akademik şəraitin yaradılması üçün mümkün olan hər şeyi etməlidir. İcazəsiz danışığa, lüzumsuz hərəkətlərə və s. qeyri-etik davranışa qətiyyənlən yol verilmir. Tələbə dərslərdə fəal şəkildə iştirak etməli, lazım olduqda suallar verməli və müzakirələrdən kənar qalmamalıdır.</p> <p>Dərs zamanı mobil telefonlardan və digər elektron cihazlardan istifadə qəti qadağandır!</p>
--	--

MÖVZULARIN TƏQRİBİ BÖLGÜSÜ VƏ TEMATİK-TƏQVİM PLANI

№	Həftələr	Mövzular	Dərslik/Tapşırıqlar
1.	I həftə	<p>Mülki müdafiənin tarixi və Azərbaycan Respublikasında inkişafı. Mülki müdafiənin keçdiyi inkişaf yolu. Mülki müdafiə - sistemi, məqsədləri və vəzifələri. Mülki müdafiə sahəsində Qanunvericilik. Bu sahədə Dövlətin və vətəndaşların vəzifələri.</p>	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002. fəsil 1, səhifə 6-12, 96-113
2.	II həftə	<p>Fövqəladə hallar və onların xarakteristikası. Təbii, geoloji, hidroloji, meteoroloji, bioloji, kosmik eləcə də hərbi və texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələrin geniş təsviri. Təbi və qeyri -təbii fəvqəladə hadisələrin oxşar və fərqli cəhətləri.</p>	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 1 , səhifə 13-44
3.	III həftə	<p>Kütləvi qırğın silahları və onların təsnifatı. Əhalinin zədələnmə ocağında hərəkət və davranış qaydaları. Nüvə və bakteroloji, kimyəvi silahlar və onların xarakteristikası eləcə də əsas xüsusiyyətləri. Zərərin azaldılması istiqamətində əhalidə zəruri biliklərin formalaşdırılması</p>	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 1 , səhifə 46-69

4.	IV həftə	Adi qırğın silahları . Adi qırğın silahları və onlardan müdafiə metodları. Qəlpəli, fuqaslı, diyircəkli, kumulyativ, yüksəkdəqiqli və yandırıcı silahlar. Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin istehsal etdiyi milli silahlar.	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 1 , səhifə 90-96
5.	V həftə	Fərdi mühafizə vasitələri və kollektiv müdafiə qurğuları. Tənəfüs yollarının və dərinin mühafizə vasitələrinin geniş xarakteristikası. Bu vasitələrdən düzgün istifadə üsulları. Sığınacaq daldacaqlardan effektiv yararlanma yollarının izahı. Fövqəladə hadisə zamanı tibbi mühafizə vasitələrindən istifadə bacarığı və vərdisləri.	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 4 , səhifə 179-226 245-260
6.	VI həftə	Fövqəladə hallarda əhəlinin mühafizəsinin əsas prinsipləri. Fövqəladə hallarda əhəlinin xəbərdar edilməsi. Köçürülmə tədbirləri və onların növləri barədə geniş məlumat. Köçürmənin mahiyyəti, köçürmə orqanları və onların vəzifələri. Təhlükəsiz zonanın parametrləri	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 4 , səhifə 226-244
7.	VII həftə	Fövqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması. Fövqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması zamanı idarəetmənin təşkili. Qəza-xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin həyata keçirilməsinin təşkili. Fövqəladə hallarda rabitə - xəbərdarlıq sistemini daim işiək vəziyyətdə saxlanılmasının vacibliyi. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmini istiqamətində dövlətin və vətəndaşların üzərinə düşən vəzifələr.	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 6, səhifə 288-329
8.	VIII həftə	Fövqəladə hallarda yaranmış vəziyyətin qiymətləndirilməsi. Fövqəladə hadisə rayonunda radiasiya, bakteroloji və kimyəvi şəraitin dəqiqləşdirilməsi. Mülki müdafiənin kəşfiyyat qruplarının işinin təşkili. Mülki müdafiə qüvvələtinin yaranmış vəziyyətə uyğun tədbirlər görməsinin təmin edilməsi.	Ocaqov H.O. Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin üzrə dərs vəsaiti Bakı- 2002, fəsil 3 , səhifə 114-178
ARALIQ İMTAHANI			
9.	IX həftə	Tibbi biliklərin əsasları İnsan orqanizminin müxtəlif şəraitə adaptasiyası, ekoloji faktorlar, onların insan orqanizminə təsiri. Sağlamlıq və xəstəlik anlayışları. Tipik patoloji proseslərin bəzi formaları (hüceyrə zədələnməsi və iltihab). Epidemiologiyanın əsasları.	Əsas dərslik 1 (Fəsil 1,2,4) Əsas dərslik 2 (Mövzu 1,

10.	X həftə	Tibbi yardımın anatomik-fizioloji əsasları. İnsan orqanizminin hüceyrə və toxumalarının quruluş və funksional xüsusiyyətləri. Qan və limfa sistemləri. Qan qrupları və rezus-amil haqqında anlayış. Donorluq və qan hazırlığı. Qanın laxtalanması. Qanaxmaların təsnifatı.	Əsas dərslük 1 (Fəsil 6) Əsas dərslük 2 (Mövzu 20,33,34,37)
11.	XI həftə	Tənəffüs sisteminin morfo-funksional xüsusiyyətləri və xəstəlikləri. Həzm sisteminin morfo-funksional xüsusiyyətləri və xəstəlikləri. Dayaq-hərəkət aparatının morfo-funksional xüsusiyyətləri və xəstəlikləri. Ürəyin morfo-funksional xüsusiyyətləri və xəstəlikləri.	Əsas dərslük 1 (Fəsil 8) Əsas dərslük 2 (Mövzu 31,35,36,46)
12.	XII həftə	Fövqəladə hallarda zəhərlənmələr və xəstəliklər zamanı həkimə qədər ilk yardım və xəstələrə ümumi qulluq. Bioloji zədələnmə ocağında yoluxucu xəstəliklər zamanı ilk tibbi yardım. Qəzalar və fəlakətlər zamanı tibbi yardım	Əsas dərslük 5 (Fəsil 1,2) Əlavə dərslük 7
13.	XIII həftə	Suda boğulma, onun növləri. Mexaniki asfiksiya zamanı ilk yardımın texnikası. Suda batanların xilas edilmə üsulları və onlara ilk tibbi yardımın göstərilməsi. Süni tənəffüsün verilmə qaydaları. Bağırsaq infeksiyaları. Virus hepatitləri.	Əsas dərslük 1 (Fəsil 6) Əsas dərslük 2 (Mövzu 40,41,42,44,47)
14.	XIV həftə	Kəskin zəhərlənmələrdə ilk yardımın təşkili. Qida zəhərlənmələri zamanı ilk yardım tədbirləri. “Kəskin qarın” haqqında anlayış. Kəskin peritonit: əlamətləri, ilk tibbi yardım.	Əsas dərslük 2 (Mövzu 11,23,32,49)
15.	XV həftə	Tetanus və qazlı qanqrena. Yanıqlar, donmalar, elektrozədələr: ilk tibbi yardım. Yaralar. Cərrahi infeksiya, antiseptika və aseptika üsulları. Desmurgiya. Sidiyin miqdarı, tərkibi və xassələri. Kateterizasiya.	Əsas dərslük 1 (Fəsil 3,5,6) Əsas dərslük 4 (Mövzu 6,
F İ N A L İ M T A H A N I			

Bu tədris proqramı fənn haqqında tam məlumatı özündə əks etdirir və hər hansı dəyişiklik barədə öncədən xəbər veriləcəkdir.